

Opazoval ga je, Golja pa je strmel predse, zavrt v plašč, in ni mu bilo mar ne voznika ne mesta. Le ko sta priveslala spet do Mocenigove palače, je oživel. Ukazal je voziti počasi in naposled ustaviti v temi, nedaleč od palače same. Še vedno so bila razsvetljena vsa okna velike dvorane in radost se je oglašala iz njih.

Dolgo je moral Golja čakati, da so se naposled pričeli razhajati gostje. Prežal je nanje, a spoznati ni mogel nikogar. Mocenigovi somišljeniki so, se je tolažil, tisti, s katerimi vodi ljudovlado! Posvetoval se je ž njimi radi novih dogodkov!

A kakor hitro je ugledal Nevo, se je že spet dvigalo v njem ljubosumje. Mlada patricijka je pospremila zadnjega gosta do gondole, smejala se ž njim pritajeno, kakor s človekom, ki smo ž njim domači in zaupni. In ko je odveslal, mu je še dolgo mahljala z roko. Naj jo pokličem? se je vprašal Golja. Takoj je potlačil misel, zakaj sram ga je bilo vsega tega smešnega prevažanja, sram ga je bilo samega sebe.

Naglo so izginile gondole v noč, Just pa je ostal sam. Obstal je in je gledal, kako so pričela ugašati okna Mocenigove palače.

(Konec drugega dela prih.)

CHARLES BAUDELAIRE

JANKO LAVRIN

I.

Med dobo romantizma in dobo simbolizma vidimo dve dominantni postavi v francoski poeziji — Viktorja Hugoja in Charlesa Baudelairea. Hugo je ostal do konca blesteč romantik in velik pesniški virtuoz. Kot tak je užival v besedni godbi, ritmih in barvah, toda svoje izlive je večkrat dolgoval svoji izredno bujni domišljiji, ki je bila brez posebno globoke emocije in intuicije. Najboljša njegova dela so zares velika, ali tudi ta so večkrat polna bobnečih, retoričnih besed in gest. Hugoja privlači platforma, in kadar je enkrat na njej, izgubi navadno čut za mero. Njegov čopič ima zelo širok zamah; ali, ker je bolj doneč nego subtilen, ustreza često cenanim melodramatskim kontrastom, slavnostnim pozam in dokaj «oleografskemu» patosu. V nasprotju z večino romantikov je bil Viktor Hugo optimist — predvsem zategadelj, ker se je gibal na površju realnosti in idej. Ker je govoril rajši poslušalcem nego samemu sebi, je bil okreten zlasti tedaj, ko je obdeloval obče dostopne občutke, motive in misli. Posebno njegove zadnje pesnitve so

polne zvenceh premlevkov o krščanski ljubezni, pravici, dobroti, usmiljenju, ponižnosti in sličnih stvareh, — vse to seveda prekvašeno z nekakim razblinjenim panteizmom. Ta briljantni pesniški demagog je bil — z vsemi svojimi vrlinami in napakami — največji pesnik za »splošnega čitatelja».

A dočim je bil češčeni in obogateli Viktor Hugo bard za množico, je bil njegov nesrečni sodobnik Charles Baudelaire morda prvi evropski pesnik, ki je zavestno pesnil le za nekatere, včasih celó zgolj za samega sebe. Skoraj vsaka njegova pomembna pesnitev je samogovor v verzih. Hugo je nadaljeval romantično tradicijo v dobi Parnasovcev in celó ob zori simbolizma; Baudelaire je po drugi strani široma odprl vrata »simbolski» in »dekadentski» struji v poeziji. Bil je prvi, ki je zanesel vanjo nove teme in emocije, nov ton, nov naglas in nov jezik. Dasi tvori vsa njegova poezija le eno knjigo, *Les Fleurs du Mal*, (Cvetke zla), je njegovo mesto v sodobnem pesništvu nekam analogno mestu romanov Dostojevskega v modernem pripovedništvu. Baudelaire se kakor Dostojevskij ukvarja s temnim območjem »podzavestnega», s tistim infernom, kjer obstojé vsa protislovja drugo ob drugem, kjer se mešata v neredu dobro in zlo in sta dozdevno pogosto pogoj drugo drugemu.

Vprav iz teh globin so pognale te Baudelaireove tragične »Cvetke zla». Introspektivni Baudelaire je bil vertikalni in intenziven, medtem ko je bil Hugo ekstenziven in horizontalni. Hugoa je bila domišljija, Baudelairea zgolj samoopazovanje in senzibilnost — »nova senzibilnost». Hugo je bil samo zdravje, dočim je bil Baudelaire zveženj živcev in bolezni, ki jih je stvariteljsko izkoriščal. Teatralični efekti, kakor tudi naivni optimizem Viktorja Hugoa se je seveda dozdeval njegovemu subtilnejšemu sodobniku dokaj neprebavljiv. Dejstvo je, da je napravil Hugo originalen poklon Baudelaireovi poeziji, ko si je usodil opaziti v njej *un nouveau frisson* (nov drget); ampak Baudelaire ni imel posebno visokega mnenja niti o Viktorju Hugou niti o njegovih delih. V pismu svoji materi je označil *Les Misérables* za knjigo, ki je »izpod prezira in bedasta». V drugem pismu (dne 3. novembra 1865.), je napisal: »Viktor Hugo, ki se je mudil nekaj časa v Bruselju, me je moril in silno dolgočasil. Jaz ne bi hotel sprejeti niti njegove slave niti njegovega imetja, ako bi imel z njim vred njegove strašne absurdnosti. Gospa Hugoeva je na pol idiotka in njena sinova sta dve veliki budali. Ako bi rada čitala njegovo zadnjo knjigo (*Chansons des rues et des bois*), ti jo takoj pošljem. Kakor navadno, ogromen uspeh, kar se tiče prodaje, ali

razočaranje za vsakega inteligenčnega človeka, ki jo je prečital. Knjiga je strahovito težka. Jaz vidim v takih stvareh, kakor tudi v mnogih drugih, zgolj drugo priliko, zahvaliti se Bogu, da me ni napravil prav tako bedastega: Jaz ponavljam neprenehoma ‚Farizejevo molitev‘.»

Ta odklonitev je bila morda naravna. Baudelaire ni pripadal le drugačni generaciji, ker je bil dvajset let mlajši od Hugoa — temveč tudi drugačnemu tipu mentalnosti. Baudelaire tvori z Nietzschejem in Dostojevskim tisti trio, ki je odgovoren za nekatera nadvse vznemirljiva odkritja in prevrednotenja v sodobni literaturi.

II.

Baudelaire je bil predvsem otrok Pariza, kjer se je rodil leta 1821. Njegov šestdesetletni oče je bil štiri in trideset let starejši od svoje žene — in to razliko je moral plačati bodoči pesnik z živci in s svojim splošnim duševnim in telesnim ustrojem. S šestimi leti je izgubil očeta. Baudelaireova mati, mlada, lepa vdova, se je kmalu omožila z uglednim Aupickom, ki je postal pozneje veleposlanik in general. Ta nova zakonska zveza je bolno vplivala na mladca — izzivajoč mu ljubosumnost. Resnica je, da je bil svoji materi skoro erotično vdan. Ljubil jo je radi njene elegance, ženske dražesti in lepote. Nekako okoli leta 1861. ji je izpovedal (v pismu): «V moji mladosti je bila doba, ko sem te strastno ljubil, slušaj in čitaj brez strahu... Ves tisti čas sem živel v tebi in bila si edinole moja. Bila si mi hkratu idol in prijatelj. Morda se boš čudila, da ti govorim tako strastno o tem oddaljenem času. Jaz se takisto čudim.»

Morda ima Baudelaireov poznejši duh upornosti res kako zvezo z njegovim naravnim odporom do svojega očima. Spodobnost, redoljubnost, socialne ambicije so mu bile protivne že zbog tega, ker so bili to glavni atributi osovraženega Aupicka. Vsekakor je pričel prav zgodaj neodvisno življenje bohemskega «dandy»-ja. Vrgel se je v vse zabave in ekstravagance, ki mu jih je mogel nuditi Pariz. Leta 1848. je postal celo aktiven revolucionar, ali kot soborec na barikadah je vztrajal zgolj pri eni stvari: «Il faut aller fusiller le général Aupick.»¹ Med tem je zapravil nad polovico denarja, ki ga mu je ostavil oče. Na pritisk očima so ga dali pod nekako državno varuštvo (conseil judiciaire). Ker je postala njegova renta na ta način mnogo premajhna, da bi pokrivala vsaj njegove navadne potrebe, je postal v kratkem žrtev oderuhov, ki so ga izkoriščali in preganjali vse ostalo življenje.

¹ Generala Aupicka treba ustreliti.

Večina pisem, ki jih je pisal posihmal svoji materi, je bil obupen klic po denarju. Njegov položaj se je še bolj zamotal radi njegove čudne afere z vlačugarsko mulatko, Jeanne Duval, ki jo je tudi denarno vzdrževal. Zdaj pa zdaj so postale njegove stiske tako velike, da je bil na robu gladovanja. «Včasih sem moral ostati po tri dni v postelji bodisi radi nedostatka čistega perila, bodisi radi pomanjkanja hrane», je pisal svoji materi leta 1847. «Odkrito lahko rečem, da sta opij in vino najslabši zdravili zoper žalost. Preženeta nam sicer dolgčas, a življenja ne popravita. Ampak tudi za omamljanje potrebuje človek denarja. Zadnje dni si bila tako prijazna, da si mi podarila petnajst frankov. Dva dni — osem in štirideset ur nisem jedel.»

Take razmere morejo jedva dobro vplivati na živce. Temu moramo dodati vrtinec pariškega življenja, kjer se mešajo zabave, zablude, cinizem in skušnjave velemesta, skušnjave, ki jim je tak mladenič brez volje, kakor je bil Baudelaire, moral podleči. Vendar pa je zanimivo, da so bile njegove največje skušnjave in zablude predvsem duhovnega značaja. Celo značaj njegove splošno znane čutnosti lahko razumemo le tedaj, če ga proučimo v ozki zvezi z zablodami njegovega duha ali — ako hočete — njegove religioznosti; kajti Baudelaire je eden izmed najreligioznejših temperamentov v moderni poeziji.

Kakor izpoveduje sam v svojem posmrtnem, zaupnem dnevniku *Mon coeur mis à nu* (Moje razgaljeno srce), je imel že v svoji otroški dobi močno nagnjenje k misticizmu. Omenja tudi svoje «pogovore z Bogom». Čut misterija, neke transcendentne realnosti onstran naše vidne dejstvenosti je ostal v njem zelo močan do konca. Ali zbog njegovega visoko razvitega estetskega čuta, združenega s popolnim nedostatkom aktivne volje, je zavzel v njem ta čut negativno smer. Njegova senzibilnost je trpela predvsem na splošni grdoti in mizernosti življenja. Zato je prišel do negacije življenja predvsem kot estet. Vendar pa je bila zavest «izvirnega greha», to je, nekakega temeljnega zla, v njem močna do skrajnosti. Baudelaire je to ponovno poudarjal v svojih delih. Udajal se je celo ponesrečenim metafizičnim interpretacijam. «Kaj je padeč?» vprašuje v svojem *Razgaljenem srcu*. «Ako je to prvotno edinstvo, ki je postala dualiteta, potem je Bog sam padel. Ali ni potem celo stvarstvo padlo po Bogu?»

Čuteč v nadlogah našega sveta neko mistično nasilje, prizadejano vsemu življenju, je videl vzrok zla ne v človeku samem, ampak v Stvarniku. Zato je dvignil mističen protest — protest s svojevoljnim uporom stvora zoper svojega Stvarnika. Baudelaire se naslaja često z bogokletstvom in z najpredrznimi grehi ne

radi grehov samih, temveč zato, ker mu nudijo iluzijo smelega kljubovalnosti Bogu kot Stvarniku življenja. Kakor Dostojevskega Ivan Karamazov je imel nagnenje, »da bi vrnil vstopnico« v nebo in ostal med obsojenci, med Kajnovimi potomci. Celo užival je v zavesti, da je obsojen; pogubljenje je smatral za nekak privilegij in si je na vse kriplje prizadeval, da bi zaslužil ta privilegij z grehom in bogokletstvom. Ali njegova nemoralnost je bistveno osnovana na moralnem impulzu — na impulzu njegove razžaljene težnje po kozmični pravici in lepoti. V svojih grehih ni našel telesnega, temveč predvsem perverzno duhovno zadovoljstvo — zadovoljstvo satanskega upornika, ki si svojevolsko izbere obsodbo in nesrečo kot del svojega protesta in veličine. Vprav iz tega vzroka pravi Baudelaire (v svojem Razgaljenem srcu), da ne more pojmiti Lepote, ki bi bila ločena od Nesreče. Najpopolnejši tip moške lepote je zanj satan — po Miltonovem vzorcu. Zato ni brez pomena, da stoji v svoji pesnitvi Abel in Kajn na strani Kajnovega rodu in da poje v *Les Litanies de Satan* (satanove litanije):

Gloire et louange à toi, Satan, dans les hauteurs
Du ciel, où tu régnes, et dans les profondeurs
De l'Enfer où, vaincu, tu rêves en silence!
Fais que mon âme un jour, sous l'Arbre de Science,
Près de toi se repose, à l'heure où sur ton front
Comme un Temple nouveau ses rameaux s'épanouiront!²

III.

Baudelaireov satanizem — kakor vsak pravi satanizem — ni bil poza, temveč zaobrnjena religioznost: religioznost z drugega konca. Ves čut in vsa sila njegovega protesta in morda tudi njegove ustvarjaljoče moči, bi se bila izgubila, ako ne bi bil religiozen. Res, da ga je kritik Brunetière nekoč imenoval »le Satan de l'hôtel garni«, ali pri tem je svojevolsko prezrl duševno tragedijo, ki je ležala na dnu Baudelaireovih izjav. Kot satanist, dekadent in verujoč katolik ob enem, je bil Baudelaire tudi nekak narobe-asket celo v svojih najbolj divjih čutnih zablodah, kajti tisto, kar ga je privlačilo ni bila naslada greha, temveč groza pred grehom. Tako je bil hkratu v najnižjih globinah greha često prav blizu protivnemu ekstremu: največjemu kesanju in celo svetništvu. Njegova dela nam nudijo obilico dokazov za to. Vzemimo njegov

² Čast in slava ti, satan, v višinah nebes, kjer si kraljeval, in v globinah peklà, kjer premagan sanjaš v molčanju! Daj, da se moja duša nekega dne pod drevesom spoznanja poleg tebe odpočije, ob uri, ko se bodo nad tvojim čelom razprostrle kakor nov tempelj njegove veje!

Examen de minuit in številne druge pesnitve. In v *Mon Coeur* najdemo celo takole molitev k Bogu: «Donnez — moi la force de faire immédiatement mon devoir tous les jours et de devenir un héros et un saint.» (Daj mi moči, da vsak dan nemudoma opravim svoje dolžnosti in da postanem heroj in svetnik.)

Druga tipična Baudelaireova poteza, ozko združena z njegovim satanskim uporom, je njegov «čut strahotnega» (le goût de l'horrible). Baudelaire je trpel — kakor njegov veliki ljubljeneec Edgar Poe, katerega je odkril leta 1846. ter ga razodel Evropi v mojstrskih prevodih — od stalne notranje radovednosti, ki ga je silila venomer k novim notranjim izkustvom in odkritjem, da si jih je moral plačevati z lastnim trpljenjem. Skozi lastne muke, skozi obup, greh in strah je hkratu prodiral v najbolj skrite tajnosti in impulze človeške duše, da bi odkril njeno «podzemlje» v vsej nagoti. «V nekaterih radovednih in blaziranih (blase) duhovih,» pravi v enem izmed svojih esejev, «se rodi naslada za grdoto iz nekega skrivnostnega občutka, ki žejja po neznanem, iz čuta strahotnega. Bolj ali manj razvito klico tega nagona najdemo lahko v slehernem človeku; ta čut tira nekatere pesnike v arene in bolnice in ženske v javne eksekucije.»

Radi svojega duševnega gnusa pred umazanim dejanskim svetom, se je čutil tujega v njem. Bil je, rekel bi, izgnanec na zemlji in je poznal ves obup izgnanca, ujetnika življenja. Njegovo neprestano razpoloženje je bil nekak metafizičen stud, ki je na zunaj često podoben romantičnemu svetobolju, a je globlji in zamotanejši. Njegov prikrivani ideal je neskončnost in nemogočnost. Iz večnega kontrasta med končnim in neskončnim izvira njegov obup, njegovo dolgočasje. Pravi predgovor njegovega dela *Fleurs du Mal* se konča s temile vrsticami:

«Mais parmi les chacals, les panthères, les lices,
Les singes, les scorpions, les vautours, les serpents,
Les monstres glapissants, hurlants, grognants, rampants,
Dans la ménagerie infame de nos vices,
Il en est un plus laid, plus méchant, plus immonde!
Quoiqu'il ne pousse ni grands gestes, ni grands cris,
Il ferait volontiers de la terre un débris
Et dans un bâillement avalerait le monde.
C'est l'Ennui. L'oeil chargé d'un pleur involontaire,
Il rêve d'échafauds en fumant son houka,
Tu le connais, lecteur, ce monstre délicat,
— Hypocrite lecteur — mon semblable — mon frère!»³

³ A med šakali, panterji, lovskimi psicami, opicami, škorpionji, jastrebi, kačami, med pošastmi, ki bevskajo, tulijo, krulijo in se prihuljeno plazijo v

Svet, kakršnega gleda Baudelaire, je le prostrano groblje nizkotnih, pohotnih trupel. To je vzrok, da so njegovi simboli in prispodobe najčese v zvezi s smrtjo, mrliči in gnilobo. Prizadeva si pozabiti samega sebe v raznih ekscesih kakor pozabi človek svojo nesrečo v dimu uspavalnih sredstev. Odtod njegov kult notranje pijanosti. «Bodi vedno pijan», kriči v svojih »Kratkih pesmih v prozi.« «Ako nečeš čutiti strahotnega bremena časa, ki niha na tvojih plečih in te pritiska k tlom, se opijaj neprenehoma. Opijaj se, a s čim? Z vinom, s poezijo ali krepostjo, kakor te je volja, samo opijaj se.» V marsikateri svoji pesmi daje ostrega in originalnega izraza bodisi metafizičnemu dolgočasju bodisi obupanemu prizadevanju, da bi ga pozabil — makar da pri tem umrje.

«O Mort, vieux capitaine, il est temps, levons l'ancre!
Ce pays nous ennuie, o Mort! Appareillons!
Si le ciel et la mer sont noirs comme de l'ancre,
Nos coeurs que tu connais sont remplis de rayons!
Verse-nous ton poison qu'il nous réconforte!
Nous voulons, tant ce feu nous brûle le cerveau,
Plonger au fond du gouffre, Enfer ou Ciel, qu'importe?
Au fond de l'Inconnu pour trouver du nouveau.»⁴

Skratka, Baudelaireov satanizem, vedoželjnost, njegov okus grozotnega in neznanega se navadno srečujejo in mešajo. Po eni strani kaže vso neodgovornost ultraromantika, a po drugi vso samozavest preiskujočega naturalista. Na prvi pogled je dozdevno v marsikaterem pogledu bolj romantičen nego romantiki sami. Njegova izkoreninjenost, »Weltschmerz«, stremljenje za neskončnim, kult Wagnerja, sanj in »pijanosti« — vse to je tipično za romantizem. Toda Baudelaireov »romantični« temperament je hodil roko v roki z njegovo neizprosno in okrutno samoanalizo. Res da se je vdajal sanjam, očarljivim ekstazam, umetno ustvarjenim paradižem (Les paradis artificiels) in sličnim stvarem,

nesramnem zverinjaku naših pregreh, je ena grša, zlobnejša, nečednejša od vseh! Dasi se silovito ne zvija in se tudi glasno ne dere, bi vendar rada zdrobila zemljo in zehajoč pogoltnila svet. To je dolgčas. Z očesom, ki ga polni neprosto voljni jok, sanja o morišču in hrope in puha. Čitatelj, ti poznaš to čudno pošast, licemerski čitatelj, moj bližnjik, moj brat!

⁴ O Smrt, stari kapitan, čas je, dvignimo sidro!
Ta dežela nas dolgočasi, o Smrt! Pripravimo brod!
Naj sta nebo in morje črna kakor črnilo,
Naša srca, ki jih poznaš, vendarle žarijo.
Prilij nam svojega strupa, da nas okrepi!
Potopimo se, takó nas ta ogenj v mozgu žge,
V dno brezna, v pekél ali nebo, kaj nam je mar?
Da najdemo, kar novega na dnu Neznanege leži.»

ampak, mesto, da bi jih smatral pomotoma za višje realnosti, se je vedno zavedal njihove dejanske prirode. Naj si je prizadeval v kakršnihkoli globinah pozabiti samega sebe, je ostal vendar dovolj samozavesten, da je analiziral vse procese svojega duha in duše. Narobe-katolik, romantik, realist, dekadent — vse to se je srečavalo v njem in često je nemogoče potegniti črto med temi elementi njegove zamotane in kaotične osebnosti. Istotako je često težko ločiti njegove samohotne mistifikacije od prave resnice. Vendar so imele vprav njegove mistifikacije nekaj čudnih korenin. Nekoliko pojasnila nam utegne podati kratka analiza njegovega erotičnega življenja.

IV.

Tisto, kar presune čitatelja Baudelaireove poezije, je njegovo izredno nihanje med češčenjem čiste Madone in češčenjem zgolj čutne «črne Venere». V marsikaterem njegovem verzu slišimo naglas katoliškega asketa in z njim vred vnemo drzne čutnosti. A kakor smo že rekli, so tudi njegove čutne zablode same po sebi dokaz asketskega in religioznega temperamenta. «V človeku sta vedno dva istočasna nagiba: prvi ga žene k Bogu, drugi k satanu», pravi v *Razgaljenem srcu*. «Nagib k Bogu ali duhovnosti je želja po dvigu, nagib k satanu ali živalskosti je veselje do greha. Temu poslednjemu bi morali dodati ljubezen do ženske.» To mesto bi lahko izpopolnili še z bolj izraženo izjavo iz njegovih zapiskov, kjer čitamo: «Edino in najvišjo naslado ljubezni tvori prepričanje, da človek dela zlo. Mož kakor žena vesta iz svoje zibeli, da je vsa naslada v zlu.»

Bilo je predvsem to naziranje, ki je potiskalo Baudelairea v čutnost. Užival ni v čutni radosti, temveč le v slasti greha kot takega — v slasti, ki je bila tem večja, čim jačja je bila njegova krščanska zavest greha in groza pred grehom. Bil je d u h o v n i in ne čutni pohotnež. Njegova satanska čutnost je povsem prosta tistega plitkega «poganskega» epikurejstva, ki je koketiral z njim Heine in pozneje razni esteti à la Oskar Wilde, ali pa afektirani «nadjudje», ki niso nikoli niti sanjali o temnih globinah Baudelaireove erotike. A dasi so bile nizkotne erotične zablode del zavestnega Baudelaireovega notranjega upora, je užival tudi v veličini svojega gnusa, kajti po njegovi intenzivnosti je doživel enako silno, dasi impotentno hrepenenje po Lepoti. Na dnu njegovega srca je bil ideal čiste ljubezni in nedvomno tudi tajna potreba toplote, potreba, ki je ni nikoli nihče zadovoljil — niti njegova mati. Ali ni čudno, da je pisal blizu pet let skoro sentimentalna anonimna ljubezenska pisma gospé Sabatierjevi, ki je menda

bila — navzlic svoji dvomljivi društveni poziciji (bila je »vzdržavana« ženska) plemenit in toplosrčen tip matere?

Temu moramo dodati še drug tehten — morda najtehtnejši aspekt Baudelaireove erotike. Resnica je, da je bil Baudelaire kot otrok šestdesetletnega očeta telesno eden izmed najmanj strastnih ljudi. Da se izrazimo na zdravniški način: bil je bistveno podspolen — dejstvo, ki je nedvomno žalilo njegov ponos in ga gnalo k ženskam, kakršna je bila Jeanne Duval. Kakor da želi prikriti svojo fizično slabost, je prevzel često pozo demonskega dona Juana, bahajočega se s svojimi žrtvami. Baš tu so vzklile njegove mistifikacije. Po drugi strani mu je bila domišljija tako vroča, kakor je bila mrzla njegova kri. Brez vseh spontanih in nedolžnih nagonskih strasti, je ustrezal bolj in bolj imaginarnim strastem, kakor da hoče podžigati svojo mrzlo, zastalo kri. To ga je tudi privedlo do tiste samohotne čutne razpasenosti, ki se vedno pričinja tam, kjer neha prava strast. Toda celo Baudelaireove mistifikacije in dozdevne poze imajo v tem pogledu tragično jedro, ki je površnemu čitatelju prikrito. Nevarnost nastane tam, kjer se ti ali oni vnani aspekti njegovih izjav smatrajo pomotoma za bistvenost njegove poezije in spreminjajo v literarno modo, kakor so delali z njim mnogi modernisti. Baudelaire je pisal svoje strani s krvjo, dočim jih je pisala precejšnja večina njegovih posnemovalcev z lepo, rdečo tinto na zlatoobrobljeni, odišavljeni papir.

V.

Baudelaire kot celota je zmes romantizma in dekadence — le da je prepleten z raznovrstnimi niansami in disonancami razkrojene sodobne duše. Stvari, ki jih je videl in doživel, blodeč v podzemlju svojega duha, je omenjal v svojih pesmih. Opisaval jih je s takim svojevrstnim, osebnim in originalnim poudarkom, s tolikimi novimi simboli in prispodobami, da so postale njegove Cvetke zla s svojo temno, otrovno lepoto eden vogelnih kamenov sodobnega pesništva. V poeziji je Baudelaire revolucionaren predvsem glede tēm. Razširil je območje poezije, dodavši ji vse tisto temno notranje področje, ki ga pesniki pred njim ali niso poznali ali so se ga izogibali. Posebno originalno pa je simboliziral v svoji pesmi duševni Pekel sodobnega človeka, ki ga pritiska k tlom breme lastnih protislovij.

Po eni strani se drži še tradicionalne verzifikacije, ki jo dovaja do viška samozavestne »parnaške« discipline, po drugi strani prekvaša te tradicionalne oblike z novim drgetom (*frisson*), z novo magiko. Naj je bil v življenju še tako brez volje in nesposoben, v pesmi (in tudi prozi) je bil skrajno discipliniran

oblikovatelj. Nekatere njegove pesnitve nudijo vtis čudnih, ledenih grotesk, ki jih je izkristaliziral iz svojih prevročih podob in emocij. Osvobodil je tudi moderno poezijo vsakdanjih logičnih abstrakcij. Nadomestil jih je z intuitivnimi konkretnimi slikami, ki imajo simbojski ali celo metafizičen pomen. Podajmo zgled (vzet slučajno iz njegovega »Spleena«) njegovih slik, ki se jih moramo najprej privaditi, če jih hočemo primerno oceniti:

Quand la terre est changée en un cachot humide,
Où l'Espérance, comme une chauve-souris,
S'en va battant les murs de son aile timide
Et se cognant la tête à des plafonds pourris;

Quand la pluie étalant ses immenses trainées
D'une vaste prison imite les barreaux,
Et qu'un peuple muet d'infames arraignées
Vient tendre ses filets au fond de nos cerveaux,

Des cloches tout à coup sautent avec furie
Et lancent vers le ciel un affreux hurlement,
Ainsi que des esprits errants et sans patrie
Qui se mettent à geindre opiniâtrement.

Et de longs corbillards, sans tambours ni musique
Défilent lentement dans mon âme; l'Espoir,
Vaincu, pleure, et l'Angoisse atroce, despotique,
Sur mon crâne incliné plante son drapeau noir.⁵

Način, s katerim nam ume sugerirati svoje ideje z nepričakovanimi prisposodobami, je resnično presenetljiv. Romantik, parnasovec, impresionist in simbolist — vsi ti sodelujejo na videz v njegovi disciplinirani poeziji. Ali ni mimogrede res v naprej podal jedra simbolizma, ki je sledil za njim? Volil mu je celo nekak manifest, ko je izjavil:

«La Nature est un temple où de vivants piliers
Laissent parfois sortir de confuses paroles;
L'homme y passe à travers des symboles
Qui l'observent avec des regards familiers.»⁶

⁵ Ko se spremeni zemlja v vlažno temnico, kjer buta Nada kakor netopir s svojimi plahimi krili ob zidove in tolče z glavo ob trhli strop; kadar razgrinja dež svoje neizmerne proge curkov, oponašajoč omrežje prostorne jetnišnice, in ko razpreda nemi zarod nesramnih pajkov svoje mreže na dnu našega mozga, zadoné naenkrat besno zvonovi in zaženo proti nebu strahovito tuljenje nalik duhovom, blodnim in brezdomnim, ki jih spopade trdovratno ječanje. In dolgi mrtvaški sprevodi se pomikajo počasi brez bobnov in godbe v moji duši; premagana plaka Nada in grozni, despotečni Strah, sklonjen nad mojo lobanjo, zasadi vanjo svoj črni prapor.

⁶ »Priroda je hram božji, kjer dajejo zdaj pa zdaj živi stebri duška zmedenim besedam; človek stopa v njem preko simbolov, ki ga gledajo s pogledi znancev.»

Baudelaire preseva — kakor Edgar Poe — iracionalne podzavestne elemente skozi samozavestno in hladno analizo. Rezultat je često paradoksen: nekakšna matematična iracionalnost. Da ga pravilno razumemo, moramo imeti po eni strani ključ do njegovih notranjih doživetij, a po drugi strani do njegovih novih načinov izražanja. Zavoljo svojega mračnega simbolskega jezika in čudnih metafor je Baudelaire prav za prav prvi moderni pesnik le za nekatere, a ne za splošnega čitatelja. Tudi v tem oziru so njegove *Cvetke zla* važen mejnik. Četudi se ne strinjamo s Henrikom Batailleom, ki smatra Baudelaireovo delo za višek pesništva XIX. stoletja, ne moremo zanikati njegovega vpliva širom vse Evrope. Verlaine, Rimbaud, Laforgue, Mallarmé, potem Swinburne, d'Annunzio, Sologub — skratka ves moderni simbolizem se bolj ali manj naslanja nanj.

Razen svojih pesmi je napisal Baudelaire petdeset izborno stiliziranih «Kratkih pesmi v prozi», nekaj odličnih kritik o romantičnih in impresionističnih slikarjih, o Wagnerju, itd. Bil bi mnogo plodovitejši, da ga niso težili dolgovi, nedostatek volje, siromaštvo in bolezen, ki si jo je v mladosti nakopal in se je pozneje izkazala usodna zanj. V *Razgaljenem srcu* čitamo te le vrstice: «Negoval sem svojo histeričnost z veseljem in s strahom. Zdaj imam vedno nekam obsenčenega duha in danes, 23. januarja 1862. sem doživel nenavadno znamenje: občutil sem, da je zavela preko mene sapa kril blaznosti.»

Štiri leta pozneje ga je zadel mrtvoud, ki je od njega ohromel, izgubivši hkratu govor in duševne sposobnosti. Umrli je dne 31. avgusta leta 1867.

M I S E L O B G R O B U

F R A N R O Š

Tu križ lesen in nagelji veneči,
vsenaokrog rumena žitna polja.
Krvave zarje hladno plapolajo
nad razoranimi gorami v dalji.

Ta zemlja dala ti je vse najboljše.
Sokovi krožijo vsi skozi tebe
in sam si sok življenju, ki ga snuješ.
Čeprav te rad imam, te zdaj zavidam.